Μια ξεχωριστή «Λυσιστράτη»

Πιστή στο αριστοφανικό «πνεύμα» η παράσταση του Εθνικού Θεάτρου – **Κριτική: Σπ. Παγιατάκης**

Αριστοφάνη: Λυσιστράτη
Σκην: Κώστας Τσιάνος
Εθνικό Θέατρο

Η «Λυσιστράτη» του Αριστοφάνη από το Εθνικό Θέατρο στην Επίδαυρο. Σκίτσο της Ελης Σολομωνίδου-Μπαλάνου.

Η Λυδία Κονιόρδου, ένα από τα πλέον υποσχόμενα σύγχρονα κεφάλαια στο νεοελληνικό χρηματιστήριο της αρχαίας τραγωδίας, με την αριστοφανική Λυσιστράτη «έπαιξε» σε περιφερειακές μετοχές, κι όχι μόνο δεν έχασε, αλλά είχε και κάποια όχι ασήμαντα κέρδη. Γιατί ήταν ασφαλώς τολμηρό ρίσκο για την έξοχη αυτή ηθοποιό να αποτολμήσει έναν παρόμοιο πρωταγωνιστικό ρόλο σ' ένα έργο όπου ο συγγραφέας έχει μοιράσει όλα τα καλά χαρτιά σ' άλλους γυναικείους ρόλους: στη Μυρρίνη και στην Κλεονίκη, οι οποίες και ως επί το πλείστον είθισται να κλέβουν την παράσταση.

Κι αυτό γιατί η Λυσιστράτη –η γυναίκα η οποία εμπνέεται ένα ιδιοφυές στρατηγικό σχέδιο ώστε να φέρει την ειρήνη ανάμεσα στους Αθηναίους και τους Σπαρτιάτες, με το να ξεσηκώσει τις ομόφυλές της να κηρύξουν σεξουαλική αποχή– μιλάει περισσότερο σαν μανιφέστο παρά σαν ζωντανός άνθρωπος.

Επιστρατεύοντας κάποια άρτια μελετημένη θηλυκότητα, και μία καλοφορεμένη τσαχπινιά στο μάτι, η Λυδία Κονιόρδου απέδειξε ακόμα μια φορά την ικανότητά της στη μεταμόρφωση.

Ομως όλα τα ατού τα κρατούσε η χυμώδης Κλεονίκη της αστραφτερής Ελένης Καστάνη, η οποία ξεπέρασε ακόμα και την πλέον αβανταδόρικη σκηνή του έργου, αυτή μεταξύ του Κινησία (Νίκος Καραθάνος) και της Μυρρίνης (Βάσω Ιατροπούλου), η οποία κάπου θάμπωσε.

Δύσκολο έργο

Η «Λυσιστράτη» είναι ένα δύσκολο έργο. Κι όχι μόνο επειδή ανέκαθεν περιείχε μία ελευθεροστομία η οποία για πολλές δεκαετίες θεωρήθηκε ως απαγορευτική για την παρουσίαση του έργου αυτού στη σκηνή. (Χαρακτηριστικά, ένας από τους σοφότερους παλιούς ελληνιστές, ο Νεόφυτος Δούκας, στα 1845 έγραφε για κάποιους στίχους του Αριστοφάνη: «Προήλθε δ' ουν ο ποιητής ενταύθα εις το έσχατον της αναισχυντίας , ωστ' ουδέ εξηγήσασθαι ταύτα επί το σαφέστερον έξεστι».)

Ασφαλώς κι όχι μόνο γι' αυτό. Σε πολύ νεότερους χρόνους, και συγκεκριμένα την εποχή της μεταπολίτευσης, ο Αριστοφάνης θεωρήθηκε (και μάλιστα πολύ σοβαρά!) ως άκρως αντιδραστικός. Αλλος πάλι, κι αυτός, λόγος για να μην θεωρείται ιδεολογικά άρτιος ώστε να παρουσιάζεται ασχολίαστος με τέτοια «αντιδραστικά» πιστεύω.

Χαρακτηριστικά σημείωνε ο «Παρατηρητής» (Τάσος Βουρνάς) στην «Αυγή» 29.6.77 με την ευκαιρία μιας παράστασης των «Βατράχων»: «Αντιδραστικός ως το κόκκαλο –από τους ελάχιστους ιδιοφυείς που εξέθρεψε στον παγκόσμιο πνευματικό χώρο το πνεύμα της τυραννίας και της μισαλλοδοξίας– χύνει όλο το δηλητήριο της παράταξής του εναντίον της δημοκρατίας, των ηγετών της και των πνευματικών εκπροσώπων της».

Τι όμως έπραξε ο δύστυχος Αττικός κωμικός ποιητής του 5ου αιώνα που έζησε στην Αθήνα και στη Αίγινα και τον χαρακτήριζαν τοιουτοτρόπως; Απλώς αντλούσε το υλικό της κωμωδίας από την καθημερινή και κοινωνική ζωή, και, το κυριότερο από την πολιτική ζωή της εποχής του. Σατίριζε τους ισχυρούς πολιτικούς των ημερών του, τη δικαστική εξουσία και καυτηρίαζε κυρίως τις φιλοπόλεμες διαθέσεις σε καιρό πολέμου. Το γεγονός ότι ανήκε σε μία συντηρητική πολιτικά παράταξη το έχει επισημάνει επίσης και ο καλός γνώστης του Αριστοφάνη, ο φιλόλογος Κώστας Γεωργουσόπουλος ο οποίος στα «Αριστοφανικά» του («Κλειδιά & Κώδικες θεάτρου» Εκδόσεις Εστίας, 1982) αναφέρει: «Ο Αριστοφάνης είναι ένας συντηρητικός δημοκράτης που το πολιτικό του ρολόι σταμάτησε στην ώρα του Θεμιστοκλή και ιδιαίτερα του Αριστείδη». Ομως επίσης: «Συντήρηση δεν σημαίνει πάντα αντίδραση».

Πάντως προσωπικά τείνω περισσότερο να συμφωνήσω με τον Γιάννη Τσαρούχη (Θέατρο, τευχ.12, 1963) ποϋ έλεγε πως " .... Η καταφυγή στο κείμενο δεν είναι αρκετή. Πρέπει να εμβαθύνουμε στο πνεύμα! Από κείνη τη στιγμή παύουμε να είμαστε ευρωπαίοι νεοκλασικοί και γινόμαστε Ελληνες, Ευρωπαίοι Ελληνες».

Αλλά και με τον Αλέξη Σολωμό συμφωνώ –«Ο ζωντανός Αριστοφάνης» (Πλειάς, 1978)– που έλεγε κάτι το ακόμα ουσιαστικότερο: «.... δεν είναι το γράμμα, μα το πνεύμα. Δεν είναι η εικόνα, μα ο άνθρωπος».

Αποφεύχθηκε το φολκλόρ

Ε, λοιπόν, σ' αυτή τη γραμμή μοιάζει να εστιάζεται και το πνεύμα της σκηνοθεσίας του Κώστα Τσιάνου, ο οποίος έκανε και την εύστοχη «απόδοση» του κειμένου. Στις μέρες μας, διαθέτοντας κανείς καμιά ντουζίνα μεταφράσεων και διασκευών της «Λυσιστράτης» (περνώντας από τον Αλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβή, τον Πολύβιο Δημητρακόπουλο το 1911, μέχρι τον Κ. Ταχτσή της δεκαετίας του 1980) ασφαλώς και δικαιούται κάποιος που σκηνοθετεί Αριστοφάνη να δουλέψει πάνω στον αριστοφανικό λόγο, ειδικότερα απ' τη στιγμή που δεν έχει κανείς να προσθέσει πολλά πάνω στην δημοσιευμένες μελέτες για τον Αριστοφάνη. Ετσι ακόμα και το επίκαιρο «πού θα το βάλω τώρα το τιμημένο, δεν μπορώ, δεν μπορώ να περιμένω!», που λέει ο φλεγόμενος Κινησίας, είχε εδώ τη θέση του.

Το αριστοφανικό «πνεύμα» που επέλεξε, λοιπόν, ο Κώστας Τσιάνος βασίζεται σε μια λαϊκή παράδοση η οποία –ευτυχώς– έχει αποφύγει ό,τι συνηθίζουμε ν' αποκαλούμε χλευαστικά «φολκλόρ».

Το ίδιο ακριβώς κάνουν και τα γουστόζικα κοστούμια της Ρένας Γεωργιάδου, τα οποία είναι σίγουρα καλύτερα από το αρκετά αμήχανο σκηνικό της ίδιας. Ευχάριστα ακούγεται ακόμα και η έντονα χατζηδακίζουσα –για την περίσταση– μουσική του Χρήστου Λεοντή (ειδικά στην περίπτωση του «Παραμύθι μυθικό, μια φορά κι έναν καιρό» που φλέρταρε μουσικά τόσο έντονα με το «ένα μύθο θα σας πω») όσο και η «γιατί-όχι-κι έτσι;» χορογραφία του Φωκά Ευαγγελινού.

Στα θετικά της παράστασης σίγουρα ο Πρόβουλος του Αντώνη Λουδάρου, αλλά και ο γέρος Γιάννης Δεγαΐτης. Τόσο ο Νίκος Μπουσδούκος όσο και Ελένη Τζώρτζη ξεχώρισαν από τον χορό. Φυσικά και η Λαμπιτώ (Μαρία Καντιφέ) παραμένει θετικά στη μνήμη. Μία αναψυκτική παράσταση σ' ένα θερμό καλοκαίρι.